

ראייה אמונית

שיחת הרב זלמן ברוך מלמד לפרשת מטות מסעי
שבקיה ר' עקיבא לחסידותיה? ♦ יסודות האמונה ♦ קדושת ארץ ישראל
ועבר הירדן ♦ איסורים בטלים בציבור ♦ חצי הכוס ♦ שאלת הבחירה
וההנהגה ♦ כלל ופרט

שבקיה ר' עקיבא לחסידותיה?!

השבת עם ישראל מסיים את ספר במדבר, ספר הדרך אל ארץ ישראל. המשנה
אומרת במסכת סנהדרין (קח):

דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, ואין עומדים בדין. שנאמר (יד,
לה): 'בַּמִּדְבָּר הִזָּה יִתְּמוּ וְשֵׁם יִמְתּוּ', דברי ר' עקיבא. ר' אליעזר אומר:
עליהם הוא אומר 'אִסְפוּ לִי חֲסִידֵי כְרִיתֵי בְרִיתִי' (תהלים ג, ה).

ר' עקיבא מבקר מאוד את אנשי דור המדבר, עד כדי כך שהוא אומר שאין להם
חלק לעולם הבא. ואילו ר' אליעזר אומר הפוך, אלה חסידים מיוחדים. ממשיכה
המשנה:

עדת קורח אינה עתידה לעלות, שנאמר (טז, לג): 'וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ' -
לעולם הזה, 'וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֱל' - לעולם הבא, דברי ר' עקיבא. ר'
אליעזר אומר: עליהם הוא אומר 'ה' מְמִית וּמְחַיֶּה מוֹרִיד שָׁאוֹל וַיַּעַל'
(שמואל א, ב, ו).

הגמרא (קי:) תמחה על דעתו של ר' עקיבא:

אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן: שבקיה ר' עקיבא לחסידותיה!?

איך ר' עקיבא, שתמיד מלמד זכות על עם ישראל, אומר כאן דברים חריפים כל כך על דור המדבר ועדת קורח? אומר שם רש"י: 'רגיל ר' עקיבא לזכות את ישראל והשתא מחייב להם!'. במשנה הבאה המחלוקת ממשיכה ביחס לעשרת השבטים:

עשרת השבטים אינם עתידים לחזור, שנאמר 'וַיִּתְּשֶׁם ה' מֵעַל אֲדָמְתָם בְּאָף וּבַחֲמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכְם אֶל אֲרֶץ אַחֲרַת כְּיוֹם הַזֶּה' (דברים כט), מה יום הולך ואינו חוזר, אף עשרת השבטים הולכים ואינם חוזרים, דברי ר' עקיבא. ר' אליעזר אומר: 'כְּיוֹם הַזֶּה', מה יום מאפיל ומאיר, אף עשרת השבטים שאפילה להם - עתיד להאיר להם.

שוב תמהה הגמרא: 'שבקיה ר' עקיבא לחסידותיה!?' ומבארת הגמרא איפה מצאנו שר' עקיבא מלמד זכויות:

מאי חסידותיה של ר' עקיבא? קטני בני רשעי ישראל אין באים לעולם הבא, שנאמר (מלאכי ג, יט): 'כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעֵר פְּתִנּוֹר וְהָיוּ כָּל יָדַיִם וְכָל עֵשֶׂה רִשְׁעָה קֵשׁ וְלֹהֵט אֲתָם הַיּוֹם הַבֹּא אָמַר ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שְׂרֵשׁ וְעִנְף' (מלאכי ג, טז). 'שְׂרֵשׁ' - לעולם הזה, 'וְעִנְף' - לעולם הבא. ר' עקיבא אומר: באים הם לעולם הבא, שנאמר 'שִׁמְר פְּתָאִים ה'" (תהלים קטז, ו).

אם כן, חוזרת הגמרא ותמהה, למה במקרה של בנים קטנים של הרשעים שנאלצו ללכת בדרכי אבותיהם, רבי עקיבא מלמד זכות, ואילו על דור המדבר, על עדת קורח ועל עשרת השבטים - מלמד חובה? יסודות האמונה

בהרבה מדרשים אנחנו רואים שדרכו של ר' עקיבא למנות את מעלותיהם ושבחם של ישראל, ואף על פי כן הוא זה שאומר שלדור המדבר אין חלק לעולם הבא, וכל זה מכיוון שהם מעלו בארץ ישראל. על מאיסה בארץ ישראל אי אפשר לסלוח, מפני שארץ ישראל היא המבוא לעולם הבא. אולי אפילו הייתי אומר שארץ ישראל היא ההופעה של העולם הבא בעולם הזה. מי שמואס בארץ ישראל מואס בעולם הבא. הרי כל מי שהולך ד' אמות בארץ ישראל יש לו חלק לעולם הבא, ואתה מואס בזה?

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 3

כך ביחס לעשרת השבטים. רש"י כאן מזכיר לנו את דברי הגמרא במקום אחר (דף צא), שמתארת שעשרת השבטים גלו מהארץ, והם ספרו בגנותה של ארץ ישראל. כאשר הגיעו לעיר מסוימת, הם התפעלו מיופי המקום אמרו שהמקום הזה נראה טוב יותר מארץ ישראל, וכיוון שהם אמרו את הדבר הזה, ומאסו בארץ ישראל, אין להם חלק לעולם הבא. וכפי שהסברנו, זה לא עונש אלא תוצאה, מפני שארץ ישראל היא המבוא לעולם הבא.

בעדת קורח יש נקודה אחרת. לפי העונש שלהם אנחנו רואים את גודל החטא שלהם. הם מאסו באחדות של עם ישראל, הם לא חשבו שהעם צריך להיות מאוחד סביב הנהגה אחת, אלא כל אחד קדוש לעצמו. 'כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', ולכן אין לנו צורך בהנהגה. מלך אחד, כהן גדול אחד לכלל ישראל – זה מיותר, אנחנו מסתדרים לבד. גם הטעות הזו מונעת מהם את חיי העולם הבא. כלל ישראל חי לעולם, אבל הפרטים אינם חיים לעולם. הפרטים מתחלפים, והאומה נשארת חיה לעולם. לכן מי שפוגע בכללות האומה, ובפרט שהם פגעו גם באמונה בתורה - אי אפשר ללמד עליו זכות. ארץ ישראל, וההבנה שהתורה מופיעה בכלל ישראל ולא באופן אישי - אלו שני דברים שלדעת ר' עקיבא אי אפשר לעבור עליהם לסדר היום.

המחלוקת בין ר' עקיבא ור' אליעזר היא בוודאי מחלוקת אמונית. היא לא נוגעת למעשה בפועל, לא מדריכה אותנו מה לעשות, אלא איך להסתכל. במחלוקת כאלו תמיד השאלה היא מה להדגיש. אפשר להדגיש את הנצחיות של 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', ולומר שאפילו החוטאים יש להם איזשהו חלק, זו דרכו של ר' אליעזר כאן. ואפשר להדגיש את גודל החיסרון. גם אם נאמר שרק מבחינה מסויימת אין להם חלק. כאן ר' עקיבא שמלמד תמיד זכות, רואה חובה להדגיש את גודל הטעות. ולכן הוא אומר שכלל ישראל הוא הדרך לעולם הבא, ואי אפשר לטעות בדבר כזה. ארץ ישראל וכלל ישראל הם דבר אחד, כי רק בארץ ישראל כלל ישראל מופיע, ולכן גם היא הדרך המביאה לעולם הבא.

קדושת ארץ ישראל ועבר הירדן

הפרשה שלנו עוסקת בכניסה לארץ ישראל, וכבר יש ציווים בפרשה שנוגעים לזה. התורה מלמדת אותנו מהם הגבולות של ארץ ישראל, ומצווה אותנו להוריש את כל היושבים בארץ ישראל מבלי להשאיר אף אחד כדי שלא יהיו לנו לצנינים. רק אנחנו נגור בארץ ישראל, ארץ ה' שייכת רק לעם ישראל.

צריך לדעת, שלארץ ישראל יש מעלה כפולה. לא רק שאין בה טומאת חוץ לארץ, אלא יש בה גם מעלה וקדושה מיוחדת. הגמרא במסכת מנחות מבררת האם מותר להביא מנחת העומר ושתי הלחם מתבואה שלא גדלה בארץ וגם לא בחוץ לארץ. איך זה ייתכן? אומרת הגמרא שיש מקרה של חיטים שירדו מהעננים. יש בגמרא שני פירושים איך ייתכן שחיטים יורדות בעבים. פירוש אחד אומר שהעבים בלעו אנייה מלאה חיטים, ואז הורידו את החיטים בארץ ישראל. פירוש שני – נס, כמו שירד מן. האם זה נקרא 'ממוֹשְׁבֵי־יָם' (ויקרא כג, יז) ואפשר להביא מהן את החיטים לשתי הלחם? האם אנחנו צריכים דווקא את מה שגדל בארץ ישראל, או רק משהו שאין לו את החיסרון של חוץ לארץ? הגמרא נשארת בתיקו. אבל עצם השאלה הזו מלמדת אותנו יסוד שבחוץ לארץ יש חיסרון, ובארץ ישראל לא רק שאין החיסרון הזה, אלא יש בה גם מעלה.

גם עבר הירדן היא חלק בלתי נפרד מארץ ישראל. כך פסק הרב אברמסקי, בעל ה'חזון יחזקאל', כשהיה רב באנגליה לפני כמאה שנים, ובתקופה הזו היו דיונים באו"ם על הקמת מדינת ישראל. הוא כתב אז חוברת שלמה להסביר שעבר הירדן הוא חלק בלתי נפרד מארץ ישראל. הגבולות האמיתיים של הארץ כוללים את עבר הירדן. הביטוי 'רמת הגולן היא חלק מארץ ישראל', הוא ביטוי שלו. הוא עושה שם חשבון מה הגודל של עבר הירדן יחד עם ארץ ישראל המערבית, והוא מסביר איך גם מבחינה הלכתית וגם גיאוגרפית הגבולות של ארץ ישראל הם המדבריות מן המזרח והים מן המערב. כל החלק של עבר הירדן עד המדבר הרחוק הוא חלק מארץ ישראל.

אף על פי כן, יש מדרגות בקדושת ארץ ישראל. באופן עקרוני גם בעבר הירדן – חייבים בכל המצוות, אבל המצוות שקשורות למקדש כמו העומר ושתי הלחם –

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 5

אותם צריך להביא דווקא מארץ ישראל המערבית. כך כותב הר"ן במסכת נדרים (בב). הגמרא שם מספרת שכאשר עולה לארץ ישראל עלו איתו שני אנשים בני מחוזא, שהיו פרחים גדולים. באמצע הדרך האחד הרג את השני, ואחר כך שאל הרוצח את עולא: 'עשיתי טוב?', אמר לו עולא: 'כן, היית צריך גם לפרוע לו את בית השחיטה...!'. אחר כך הוא חשש שהוא מחזק בזה את עוברי העבירה. הלך וסיפר את הסיפור לר' יוחנן. שמע ר' יוחנן והתפלא מאוד, הרי כתוב 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה', אם כן איך יכול להיות שרצחו מישהו צעיר בארץ ישראל. ענה לו עולא: עוד לא עברנו את הירדן. שם מבאר הר"ן שעבר הירדן הוא לא ארץ ישראל לכל דבר.

מבחינת הקדושה עבר הירדן הוא קדוש, ואם מישהו שואל האם מותר לצאת לטיול בעבר הירדן, אין בזה איסור של יציאה חוץ לארץ. שאלו את ה'ישועות מלכו' האם כדאי לקנות קרקע בעבר הירדן, שהיה המחיר שם מאוד זול, ואפשר לקנות יותר קרקע להתיישבות. הוא ענה שמצוין לקנות שם את הקרקעות לפי הדעה שהמצווה לשבת בארץ ישראל היא רק בשביל קיום המצוות, וגם בעבר הירדן חייבים במצוות. כמו כן, אם מישהו גר בעבר הירדן והוא רוצה לעלות אל עבר הירדן המערבי, הוא לא יכול לכפות את אשתו. ועם כל זה, יש כאן מדרגה אחרת. היחס אל המקדש הוא שונה. שם אין השראת שכינה באותה מדרגה. 'לְשִׁכְנֹוּ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה' (דברים יב, ה) נאמר דווקא על עבר הירדן המערבי. חוץ מזה - קדושתם של שני עברי הירדן שווה, ואף על פי שעבר הירדן הוא חלק מארץ ישראל, החלק הזה לא נתקדש עד שעברו ישראל את הירדן וכבשו את ארץ ישראל המערבית. לכן אנחנו אומרים שמה לא נכנס לארץ ישראל, אף על פי שהוא קבור בעבר הירדן, בתוך השטחים שכבשו ישראל, כי בזמן שהוא נפטר עדיין לא הייתה על המקום הזה קדושת ארץ ישראל.

אנחנו נמצאים בשלושת השבועות שנקבעו לזיכרון על חורבן הבית. את החיסרון הגדול שנחסרנו כאשר גלינו מארצנו בימים האלה, אנחנו צריכים לתקן בכך שנתבונן במעלותיה של ארץ ישראל. אסור להתרגל אל הגודל הזה שאנחנו זוכים לו. תמיד להוסיף ולהתבונן בכך שארץ ישראל היא ארץ ה', ארץ השכינה,

ו'אווירא דארץ ישראל מחכים', יש בה קדושה מיוחדת, וכל מי שגר בה מתקדש ומתעלה בכל יום ויום. קדושת ארץ ישראל היא לא קדושה סטטית, אלא קדושה שמשפיעה כל הזמן. אדם שגר בארץ ישראל מתקדם כל הזמן, מקבל עוד ועוד תוספות של קדושה. 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים'. לכן אומרת התורה 'כִּי תבא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לְכֶם' (ויקרא כג, י). לא רק לאבותיכם נותן ה' את הארץ, אלא גם לכם, ולכל אחד מישראל. אנחנו לא רק יורשים מאבותינו, אלא בכל דור ולכל אחד ואחד נותן ה' את ארץ ישראל. לא 'נתן', אלא 'נֹתֵן', כל הזמן הקב"ה נותן לנו את ארץ ישראל.

איסורים בטלים בציבור

הקב"ה מצווה את ישראל לנקום את נקמת ישראל במדין. במלחמה הזו יש שני דברים מעניינים. ראשית, צריך להכשיר את כל הכלים שבזזו הלוחמים מפני שהם בלעו איסורים וצריך שהם יפלטו אותם, אבל גם אחרי ההכשרה הזו - צריך לטבול אותם, כדי להוציא אותם מבעלות נכרים לבעלות ישראל. מטבילים את הכלים מטומאת הגויים ומעבירים לקדושת בעלות של ישראל. יש היום כלים חשמליים שונים שקשה להטביל אותם והם עלולים להתקלקל. יש עצות שונות איך לפטור אותם מהחיוב, או להשאיר אותם בבעלות של גוי, או להגדיר ממספר סיבות שמותר להשתמש בהם בלי לטבול. אבל אלו פתרונות, עדיין חסרה המצווה. יש דעה בראשונים שזו מצווה מדאורייתא, להכניס את הכלי של הגוי להיות שייך לקדושת עם ישראל.

שואל הרמב"ן, מדוע כל דיני הכשרת כלים וטבילת כלים מוזכרים כאן אחרי מלחמת מדין, הרי היו כבר המלחמות הגדולות בסיחון ועוג, וגם שם לקחו כלים רבים בשבי, למה שם זה לא נזכר? מתרץ הרמב"ן, שמלחמת סיחון ועוג היתה מלחמת מצווה, לכבוש את חלקי ארץ ישראל שבעבר הירדן. במלחמת מצווה הדין הוא שמותר לאכול אפילו איסורים, 'אפילו קדלי דחזירי'. יוצא לפי דברי הרמב"ן שלא רק בשעת המלחמה מותר לאכול דברים אסורים, אלא כל מה שנלקח בשעת המלחמה, כמו כלים, לא צריך הכשר. ברמב"ם לא נראה כך, הוא פוסק שאם אין לחייל אוכל אחר - מותר לו לאכול איסורים, אבל לא נראה שיש

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 7

כאן הכשר מוחלט, אולם לפי הרמב"ן המצב הזה של המלחמה הוא מצב מיוחד שמבטל את האיסורים.

הרב זצ"ל מסביר בפירושו להגדה של פסח, שבמלחמת מצווה קדלי דחזירי מותרים מפני שבמלחמת מצווה מתעלים למדרגה חדשה. התורה אוסרת לאכול מאכלות אסורות כי זה פוגע באדם. אבל כשנמצאים במצב גבוה, בשעה של אמונה מיוחדת במינה – האוכל האסור לא יפגום אותו, הוא מעל הדבר הזה.

הרמב"ן אומר יותר מזה. אחרי מלחמת סיחון, כל הלוחמים היו טמאים הרי הם הרגו אנשים. לכל הדעות נגיעה על ידי חרב מטמאה גם בגויים. למה לא צוו את כל הלוחמים שיישארו מחוץ למחנה. מסביר הרמב"ן שגם זה היה מותר, כי 'טומאה הותרה בציבור'. זה לא כל כך מובן, כי לא כולם יצאו למלחמה, בוודאי נשארו הנשים, וגם בין הגברים לא כולם היו חיילים. אף על פי כן, עם ישראל יצא למלחמה. הציבור יוצא למלחמה, וטומאה הותרה בציבור.

ההסבר של טומאה הותרה בציבור הוא עמוק מאוד. בדרך כלל אנחנו מסבירים שאם כולם טמאים לא מבטלים את עבודת בית המקדש, פשוט כי אי אפשר לעצור את העבודה, ואין כהן טהור שיקיים אותה. כאן אנחנו רואים שהכלל הזה לא שייך רק לעבודת המקדש. הציבור פשוט לא נטמא. רק הפרטים נטמאים, כלל ישראל הוא מעל הטומאה. כלל ישראל לעולם חי, הוא לא שייך למוות. היחידים שלא חיים לעולם נטמאים, כלל ישראל שחי לעולם לא שייך למושג של טומאת מת.

ציבור הוא לא פגיע, יש לו עוצמות, גם במאכלות אסורות, גם במלחמה ציבורית שהיא מלחמת מצווה. הציבור לא נפגע. וכך אנחנו רואים שכתוב שלעתיד לבוא יאכלו שור הבר ולויתן. כיום זה אסור, אבל במדרגות העליונות האיסורים מסתלקים ומתבטלים.

חצי הכוס

תלמיד שאל אותי איך היה הרב צבי יהודה מתנהג בימים של שלושת השבועות ותשעה באב. ראינו אצל הרב את הגודל של הכאב על חורבן בית המקדש. אנחנו

נמצאים בדור שלנו במציאות חדשה. אנחנו לא באותו מצב של הגלות, שלא ראו את האור בקצה המנהרה. כמובן, ידענו במשך כל הדורות שניגאל, אבל לא ראינו ניצוץ של שינוי במשך דורות על גבי דורות. בדור של הבית יוסף היתה איזו עליה לארץ ישראל, מתוך הבריחה בעקבות גירוש ספרד. אז רבני צפת כבר חשבו שאפשר להקים סנהדרין, חוץ מזה, לפני כן וגם אחרי כן, לא ראו שמשוהו זו. והנה, אנחנו היום נמצאים במצב חדש לחלוטין. השינוי החל, והוא הולך ומתגבר כל הזמן. אנחנו כבר במדינה חופשית בארץ ישראל, חלק גדול מעם ישראל כבר נמצא בארץ ישראל, מרכז התורה חזר לארץ ישראל, והתהליך הזה כל הזמן הולך ונמשך. ממילא, הצער שלנו היום הוא כבר לא אותו הצער שהיה בעומק הגלות, אנחנו כבר רואים איך הגאולה מתקדמת.

מצד שני, אנחנו צריכים להמשיך ולראות כמה עוד חסר. אנחנו עושים זאת בכל יום ויום, בתפילה. אנחנו מבקשים עוד ועוד דברים שחסרים לנו. אנחנו רוצים להבין טוב יותר את מה שאנחנו לומדים, רוצים להבין את הרצון של ה', רוצים שתהיה לנו דעת. אחר כך אנחנו מבקשים ומתחננים לריבונו של עולם לתשובה, לסליחה, לגאולה, לבריאות, לפרנסה, לקיבוץ גלויות. מבקשים ומבקשים, ובסוף מגיעים לברכת 'מודים'. פתאום מודים. איך זה יכול להיות - הרי אמרת שחסר לך, וכל כך הרבה בקשות ביקשת, חסרה לך ירושלים, הר הבית, המשיח. אתה נמצא בחוסר נורא ואיום, איך אתה מגיע לפתע ואומר תודה? פתאום אתה מתאר איך כל הזמן הקב"ה מיטיב איתנו, ואיך הכול יוצא מן הכלל. איך זה הולך ביחד? צריך לדעת, שהחיים מורכבים. אפשר לראות את החיסרון ואפשר לראות את המעלות. זה לא סותר. מצד אחד אנחנו אומרים לקב"ה שחסר לנו הרבה, ומצד שני אנחנו מודים על כך שהקב"ה נותן לנו הרבה. הלב צריך להיות רחב מאוד שיוכל להכיל את שתי ההרגשות האלה, ולעבור ממצב של בקשות מעומק הלב, למצב של תודות מעומק הלב. כי זו המציאות.

רואים את החיסרון של הגאולה שעדיין לא שלמה, ועם זאת אנחנו רואים בעינינו את ההתקדמות. ולכן כשאנחנו אומרים 'ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים', אנחנו מתכוונים שתי כוונות: הראשונה, אנחנו רוצים לראות את הגאולה

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע • 9

השלימה, אנחנו רוצים שריבונו של עולם ישוב וכבוד ה' ימלא את הארץ, ועם זאת אנחנו אומרים 'המחזיר שכינתו לציון', בהווה, ומצפים שנזכה להיות מאלו שרואים את הגאולה מתקיימת. שנזכה לראות את טוב ה' שגואל אותנו כל הזמן. 'גואל ישראל' אנחנו אומרים, בהווה. אלו תחושות מורכבות, זו המציאות.

שאלת הבחירה וההנהגה

נעלה עוד קומה. ביסוד ההסתכלות האמונית יש שני מבטים. 'נפש החיים' אומר, שמאז שהקב"ה נתן לנו תורה בהר סיני, כיוון שהתורה היא המקור של העולם, כל הקיום של העולם תלוי עכשיו בישראל. אם עם ישראל ישמור את התורה - העולם קיים. אם עם ישראל פחות ישמרו - יהיה חס ושלום פחות קיום לעולם. מתחילת בריאת העולם ועד מתן תורה הקב"ה הנהיג את העולם בחסד, אחרי שהוא נתן את התורה, הכול תלוי באדם. הבחירה של האדם קובעת, ואם אדם מתנהג שלא כפי שצריך הוא גורם מיעוט בקיום של העולם: צרות, סבל, ייסורים, חושך, קשיים. ההסתכלות הזו יכולה להוביל להשקפת עולם שרואה תמיד את החוסר. כמה העולם קשה וסובל, כמה צרות רוחניות וגשמיות קיימות. רואים את הקושי והחושך שבעולם, ומתוך כך מבינים שיש לנו תפקיד בעולם הזה, להאיר את העולם החסר ולהיטיב בו. אנחנו נמצאים בעולם חשוך, מלא דינים וייסורים, עולם מאוד מאוד נמוך ומגושם, חומרי ומצומצם, נבוא ונאיר את האור. כשמאירים את האור בתוך החושך - יש הארה מיוחדת. וככל שהחושך יותר חשוך, אז ההארה עוד יותר מיוחדת. כשאתה מצליח להאיר בשיא החושך, זו התפשטות של האור האלוקי אל תוך החשכות שבחשכות.

כך נוצרה השקפת עולם כזו שאומרת שהמציאות של העולם הזה איומה ונוראה. ה' נתן בידנו את הבחירה, אבל אנחנו לא מושלמים, ואנחנו רוצים להיות יותר טובים. כל הייסורים שיש בעולם נובעים מהחיסרון שלנו. אדם מתרגל להיות כל הזמן ביקורתי. אנחנו לא מקיימים את התורה בשלמות, ולכן אנחנו סובלים. הסתכלות פסימית וביקורתית מאוד. האדם הוא לא מושלם, הוא נמצא בתוך גוף, עם יצר הרע, עם קשיים גדולים, והוא לא יכול להתנהג בשלמות, ממילא באות כל הצרות וכל הייסורים. גם כאשר אנחנו זוכים ובאים לארץ ישראל,

המבט הזה ממשיך ואומר יש קלקולים רוחניים, יש מחלות, יש אסונות, וכל התקופה הזו היא החושך שבחושך, ויש לנו תפקיד עצום, להצליח לזכות ולהאיר בתוך החושך שבחושך הזה את אור התורה. זו דרך אחת של הסתכלות.

ויש דרך אחרת של הסתכלות. נכון, יש לאדם בחירה, אבל הקב"ה לא עזב את עולמו, ויש לו תכנית גדולה. התכנית הזו הייתה עוד לפני שהוא ברא את העולם. אורו של משיח התחיל עוד לפני שהעולם נברא. לעולם יש תכנית להתקדם ולהתפתח, והתכנית הזו קודמת לכל ההתמודדויות למיניהן. המהלך של יצירת העולם הוא מהלך שנועד להתקדמות. לא מהלך של ירידה, אלא מהלך של עלייה אל המגמה העתידית, אל הגאולה השלמה. הקב"ה הוא טוב מכל טוב, הוא אוהב את העולם, אוהב את הבריות, ולכן הוא ברא אותן. הן שלו, אנחנו שלו, והא אוהב את כל מה שהוא עושה. הוא ברא את עולמו, ונתן לנו את זכות הבחירה, ועדיין הבחירה שלנו היא מאוד מצומצמת. אין לנו הבחירה לשנות את התוכניות האלוקיות הגדולות של העולם. גם אם אנחנו לא נבחר בטוב, חס וחלילה, תהיה גאולה. אין דבר כזה שאנחנו נבחר לבטל את הגאולה. תהיה גאולה או בגלל שנחזור בתשובה, או בגלל שריבונו של עולם יחזיר אותנו בתשובה. הגאולה מוכרחת לבוא. השאלה היא האם ריבונו של עולם יצטרך להכריח אותנו לחזור בתשובה, או שאנחנו נהיה שותפים יותר במהלך הזה, ונחזור בעצמנו. בכל מקרה, הדרך עולה למעלה.

זו הסתכלות אחרת. ברגע שאתה אומר שההנהגה האלוקית היא הדומיננטית, ואנחנו יכולים אולי קצת לעכב את המהלכים האלוקיים, אבל אנחנו תמיד יודעים וזוכרים שבאופן כללי המהלכים הם אלוקיים. בהסתכלות כזו, אם יש לך ביקורת על העולם – בעצם יש לך ביקורת על הקב"ה, חלילה וחס, ואם אתה אומר שיש קשיים, או שהעולם לא מתקדם כפי שצריך, ויש בו יותר מדי סבל או ייסורים, וקל וחומר אם אתה רואה את הרע שבעולם כדבר העיקרי, זה בעצם אומר שלדעתך הקב"ה לא מנהל טוב את העולם. הביקורת שלך היא כלפי שמיא. כזו היא ההסתכלות הפנימית. זהו העומק של המבט על פי הקבלה. ריבונו של עולם מנהל את עולמו, ואם הוא טוב - כל מה שהוא עושה זה טוב. וגם אם יש

צרות, זה לטובה. בעומק אנחנו אומרים שאין דבר רע בעולם, לא יכול להיות שהקב"ה יעשה דבר שהוא לא טוב. ובעצם לא הכול תלוי בבחירה שלנו, הטוב השלם והמהלך הכללי הם מוכרחים והם בידי של ריבונו של עולם. אם אתה מסתכל כך, אתה יודע לראות את החיובי בעולם ושהוא עיקרי, ולא רואה רק את השלילה שיש בעולם.

כלל ופרט

אלו שתי גישות. אין ספק שהגישה היותר נפוצה ומרכזית היא הגישה הראשונה שאמרנו. אבל הגישה היותר עמוקה ועליונה זו הגישה השנייה. אנחנו פוגשים את הדבר הזה בסיפור על ר' עקיבא וחבריו שרואים את חורבן הבית. ר' עקיבא משחק, וחכמים בוכים. והם שואלים אותו 'למה אתה צוחק?'. והוא לעומתם שואל 'למה אתם בוכים?'. למה הוא שואל אותם את זה, הרי הוא יודע שהם רואים כעת את בית המקדש חרב! התשובה היא שר' עקיבא רואה עמוק. הוא בכלל לא רואה את ה'כאן ועכשיו'. הוא רואה שכל דברי הנביאים התגשמו לרעה, וקל וחומר שהם עתידים להתגשם לטובה, אז הוא צוחק. ומה הם עונים לו – 'עקיבא ניחמתנו!'. הם לא אומרים לו 'אתה חי בסרט'. למרות שהוא רואה את רומי כל כך מצליחה, והם רואים את אותו הדבר, הם יודעים שהוא צודק. קשה להסתכל במבט של ר' עקיבא, כי הוא עמוק, רואה למרחקים, רואה את האור. בדרך כלל הרוב לא יראה כך את המצב. זה מבט שמתאים ליחידי סגולה. ר' עקיבא רואה את העתיד בעוצמות כאלה גדולות, עד שההווה כבר לא קשה. אם היינו יודעים עד כמה גדול העתיד, ואיזו זכות זו להיות שותפים במה שמוביל אל העתיד הזה – וזה ההווה – אז אין קשיים.

לא נכון לומר שר' עקיבא לא הרגיש את החיסרון בכלל. אדרבה, דווקא מי שרואה את הגודל העצום של העתיד, יותר כואב לו על כך שאנחנו לא נמצאים בשלמות הזו. השאלה היא מה המשקל של כל דבר.

יש מדרגות בהסתכלות. בהסתכלות האמונית העמוקה, המשקל הכבד הוא ההנהגה האלוקית, לא הבחירה, וההסתכלות השניה מסתכלת בעיקר על הבחירה. ההבדל מתבטא גם בזה שמסתכלים על הכלל או על הפרטים. הרמב"ם וראשונים

נוספים מסבירים שלכלל אין בחירה, רק ליחידים יש בחירה. לפי מה שאמרנו עכשיו, לכלל אין בחירה, יש לו הנהגה אלוקית.

המבט הראשון מסתכל על היחידים בעיקר, ורואה את התפקיד של הכלל בתור משרת של היחידים. ממילא, לכל יחיד ויחיד יש תפקיד, מתפללים בציבור רק כי זה מה שגורם לכך שכל אחד מתפלל יותר בכוונה, הכלל הוא בשביל הפרט, במקום להבין שהכלל יוצר מציאות חדשה של תפילה שיש לה עוצמה. הפירוש של הכלל הוא לא שהפרטים עושים שותפות יחד, אלא הפרטים מתבטלים ונהיים לכלל אחד. וכפי שאמרנו, המבט הכללי רואה את ההנהגה האלקית כדומיננטית, ואת הבחירה כמצומצמת. מי שמסתכל במבט הפרטי והמצומצם יותר רואה את הבחירה כיותר דומיננטית, כאילו הכול תלוי בבחירה של האדם. את כל המצבים שהעולם נמצא בהם הוא רואה כתוצאה של הבחירה, וכל הרע שיש נוצר מכך שהאדם לא בחר בטוב.

ההבחנה היסודית מאוד, וזהו דבר שחשוב לחזור ולהתבונן בו, להעמיק בו. בדורות שלנו אנחנו נמצאים במציאות מורכבת, וצריך לדעת איך להסתכל על שני הדברים ביחד. גם לשמוח מאוד במה שה' נותן לנו, וגם מתוך השמחה הגדולה הזו להרגיש את החיסרון ואת הצורך בשלמות. לזכור שעדיין אין לנו בית מקדש, אין עדיין מצב של כלל ישראל, חסרה הסנהדרין והמלכות, והעיקר - השראת השכינה, שעוד נזכה לה במהרה בימינו.

השיחה נמסרה בשנת התש"פ

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

